

stalo to podjetje iz moči združne ideje. S tem se je pokazalo, da so tudi Slovenci zmožni z združenimi močmi po zgledu modernih naprednih narodov kaj storiti, ako — hočejo. Načelnik stavbinski družbi „Union“ je g. primarij dr. Vinko Gregorič, in le želeto je, da se v tem društvu zbira čimdalje več slovenskega podjetnega kapitala, kajti polje za delo je obširno in čas ugoden, da nas ne prehitijo tujci.

Stritarjeva sedemdesetletnica.

Za slovensko slovstveno zgodovino pomeni Stritarjev nastop novo dōbo, in zato se bo po pravici naše izobraženstvo oziralo te dni na rojaka v tujini, ki bo praznoval svojo sedemdesetletnico. Rojak v tujini — to nam je Stritar v resnici. Kakor živi ločen od domovine, tako je tudi njegov duh iskal vedrila in hrane daleč od doma na polju zapadne moderne omike, in samo to je krivo, da ni Stritar danes bolj vpoštovan, da ne sega tako v življenje, kakor bi mogel, če bi bil s sijajnim svojim talentom ostal bliže duhu slovanskemu.

Stritar je ocenjal, a njega še ni nihče doobra ocenil. Posamezne črte njegove mnogostranske literarne delavnosti so že analizirali, iskali so jim izvora ter jih merili z ozirom na krščanstvo ali na druga svetovna naziranja, zlasti na novodobno nemško modroslovje. To je gotovo prava pot, da se spozna Stritar, ker je vsrkal vse ideje moderne zapadne kulture, in kar nam podaja, je odsvit in odmev tega, česar se je učil pri velikih mojstrih, da nam njihov duha in misli poda v izborni, umetniško oglašeni obliki.

Razne elemente je sprejel Stritar, le enega ni mogel naturalizma. Ves estetski čut se mu je upiral proti sirovosti oblike in tendence, ki je zavladala pri naturalistih. Stritar je sicer v teoriji zagovarjal načelo, da je umetnost sa na sebi namen, a tudi on je dovolj jasno pokazal neveljavnost tega načela, ko govori mladini z vzvišenega stališča:

Pisatelj stare, nove „struje“, —
če nas pretresa, povzdiguje,
tolaži, blaži nas — veljaj!

V boju proti naturalizmu je našel zopet resnico: „Naturalizem tlači, potiska, znižuje; človek potrebuje in išče tolažbe, boljšanja, povzdige. Človek hoče svojo nedeljo, in ne dá si je vzeti. Umotvor bodi še tako sijajen, brez etičnega jedra ne velja, in končni učinek njegov bodi harmonija. Pravi umetnik vidi in nam kaže vse „sub specie aeternitatis.“ (VII. 194.)

Tu se s Stritarjem zopet srečujemo na isti poti — na katero smo prišli od tako različnih strani!

Nismo se pa namenili, da bi danes razmotrivali o tem. Ob sedemdesetletnici velikega pisatelja se mu moramo zahvaliti za to, v čemer je njegova poglavitna zasluga za slovensko slovstvo: Stritar je ogledil in izčistil obliko literarne slovenščini. On sam

je prvi podal zgled oglašene, elegantnega sloga, ki ga je za njim le malokateri dosegel. V pesništvu je dal slovenščini neko konvencionalno obliko, ki je postala največjega pomena za razvoj naše literature. Poznejši pesniki so pisali bolj rafinirano in globlje segli v človeško dušo, našli so muzikalni ton poezije, ki ga Stritar še nima. A on je postavil načela, ki so se jih morali držati potomci, kajti ob svojem času ni bil Stritar samo učitelj, ampak tudi vladar v leposlovju. Okoli njega je bila takrat zbrana vsa mlada slovenska literatura, in ustanovitev „Dunajskega Zvona“ je bilo literarno dejanje prve vrste, kakršno je mogel izpeljati samo mož velike odločnosti in samozavestnega znanja.

To je, kar priznava danes Stritarju ob njegovi sedemdesetletnici vsakdo, in sotrudniki „Dom in Sveta“, ki iščejo povsod to, kar je najboljšo, in ki si štejejo v čast, da zvesti svojim načelom ne prezró nobene istinite zasluge, izrekajo svoje čestitke možu, ki je tudi nam bil v marsičem učitelj in zgled. Življenje je borenje, in tudi Stritar je izpustil marsikatero ostro pušico, preden je sedel pod lipo, da deli mladini zlata jabolka. Misli živé in se krešejo in le iz boja nastajajo velika dela. Stritar sam je izkresal obilo isker, ki so se razvnele z gorkim plamenom v naši literaturi. Možu, ki je prvi podal Slovincem zgled literarne kritike in vseobsežnega slovstvenega dela, bodi jasen in prijeten življenja večer! Na mnoga leta!

Dr. Evgen Lampe.

Slovenska drama.

Dne 21. novembra se je igrala F. pl. Schönthanova „Mala Dorrit“, veseloigra, dramatizirana po Dickensovem romanu istega imena. — Takih veseloiger naj nam poda slov. dramatično društvo še več. Tu ni onih sirovih šal, kot v „Detektivu“ itd., to je res veseloigra, ki blaži in vzgaja. Komaj tri mesece je minulo, odkar je doživela „Mala Dorrit“ svojo premiero na dunajškem dvornem gledišču, in hipoma se je udomačila po vseh manjših in provincialnih glediščih. Vsebina je kratko ta:

William Dorrit je že 18 let radi dolgov v jetnišnici Marshalsea. Clennamu se zdi čudno, da je cela rod-bina že 18 let zaprta, ko vendar ve, da mora oni, ki je posodil Dorritu nekoč denar, plačevati zanj in za celo rodbino. Preišče celo zadevo in končno pride do zaključka, da je Dorrit bogat dedič. Oprosti ga ječe in sedaj „igra Dorrit gospoda“ v vsej svoji naivnosti. Clennam se poroči z Anny Dorrit, ki jo imenuje vse „malo Dorrit“. — Med to glavno dejanje je pomešano še vse polno epizod, ki osvetljujejo posamezne značaje. Tendenca igre ni vsiljiva: vse se izve in resnica pride na dan; kot drugo jedro bi se dala izluščiti misel: V sreči ne bodi ošaben.

Tehnično je igra na vrhuncu zmerne moderne. Saj pozna Schönthan zadnji kotiček glediškega odra

kot star praktik; seveda niso vsi mostovi, s katerimi izkuša premestiti razne prepade, enako trdni in močni, a vendar ne kriče in ne iščejo nikdar efektov. Igrri se pa vendar pozna, da je dramatičar, in kdor je čital roman in videl potem igro, ta občuti veliki razloček med obema literarnima deloma, in le fino in elegantno delo Schönthana nas potolaži. Jetnišnica mu daje priliko, da nam oriše najrazličnejše tipe karakteristično in mojstrsko; Burnich nam posebno ugaja kot zvit in premeten nasprotnik Dorrita. Baron Sparkler nastopa v igri popolnoma po nepotrebnem in je nekako mašilo. Mala Dorrit je značaj naivne, a vseskozi poštene deklice, ki jo je igrala g. Kreisova res umetniško. Stari Dorrit, g. Lier, bi bil lahko boljši „oče“, no, pa saj to niso njegove vloge...

„Malo Dorrit“ so ponavljali 23. nov. in 10. dec.

Od popoldanskih predstav naj omenimo 25. nov. Govekarjevega „Desetega brata“. 8. dec. Govekarjeve „Legionarje“, 26. decem. Finžgarjevega „Divjega Lovca“, in 21. febr. „Martina Krpana“.

16. dec. zvečer je bila premiera „Carjevega kurirja“, velikega opremnega igrokaza, ki ga je po Jules Vernovem romanu priredil R. Elcho. Igra je „Ausstattungsstück“, ki bi sijajno uspel v Olimpiji, v dunajskih Benetkah. Pri nas je oder premajhen, štedit se z denarjem, komparzerije nimamo in tudi kulis ne. Igra pa je spisana le za sijajen efekt. Stem smo izrekli tudi svoje mnenje glede opremnih igrokazov v bodočnosti. Bolje nič, kot slabo. Igra sama na sebi ima krasno misel, ko nam riše Mihaela Strogova, ki se žrtvuje za svojega carja, toda med to glavno dejanje je pomešanih veliko veliko mučnih efektov. V tej igri nam je posebno ugajal g. Vedral (Strogov), ki je v kratkem času dobro napredoval in igral temperamentno in zamišljeno. „Carjev kurir“ se je ponavljal na novega leta dan popoldne.

2. decembra se je uprizoril „Sveta vladar v škripcih“. Prva letošnja slovanska noviteta je bila srbska („Knez Semberije“), druga je bila češka: „Sveta pan v županu“, kar bi se reklo doslovno „Sveta gospod v spalni suknji“. A niti srbska niti češka noviteta ni napravila pri nas resnično globokega vtiska; niti ena niti druga ni dosegla istinitega uspeha. Emanuel Rozdčeh je bil gotovo eden najduhovitejših čeških dramatikov, toda na tej veseloigri se pozna preodkrito francoski vpliv, in češkega ni na njej prav ničesar. Tehnika veseloigre je stara, nekako geometrično pravilna; glasno izražanje misli in čutov oseb vpricho vse družbe, govorenje „v stran“, monolog in tudi intriga sama je znak šole, ki se je že preživela. Da se reši igra take kvalitete dandanes, ko se zahteva na odru predvsem verjetnosti ali vsaj možnosti, ko poznamo Sardouovo tehniko, za to je treba izbornih interpretov. In teh, žal, naša drama nima. Gosp. Lier je prav dober komik in tudi nekateri seriozni značaji se mu posrečijo docela; toda za Napoleona mu manjka preveč zunanjih in notranjih

sredstev. Igral je zaljubljenega, v zakonskih in rodbinskih škripcih zdihujočega Napoleona z veliko igralsko rutino, a značilno napoleonskega nismo zasledili na njem ničesar. To je bil šablonski „Pantoffelheld“, ki uhaja z veliko nerodnostjo preko zakonskih ojníc, in kakršnih smo iz najnovejših francoskih in nemških burk siti že do grla. Tudi njegova maska ni bila baš vzorna! Napoleonovega v ljubezni srečnega tekmeča grofa Flahaulta je igral g. Dobrovolný z lepim okusom in zadovoljivo eleganco, toda brez verve in brez mladeniškega ognja, ki je predpogoj ljubimca. G. Dobrovolný je igravec, ki nikdar ne pretirava in ki si ne dovoljuje nikalih brezokusnosti, toda vloga Ludovika Bonaparta bi bila zanj primernejša, zato je bil njegov Flahault prestar

Avgusta Cerar-Danilova.

K dvajsetletnici njenega delovanja na slovenskem odru.

in premiren. Vobče se je igralo brez zadostne uglajenosti; dialogi so se govorili prepočasno in nedostajalo je živahnega tempa. In še nekaj: govorilo se je včasih s strašnim naglasom. Ubogi naš jezik! Mesto napredka nazadovanje. Igra je — propala. O tem dejstvu se nam vsiljuje vprašanje, ali res nima „Dramatično društvo“ v svoji sredini moža, ki bi lahko vse to, kar smo napovedali, že vedel naprej?...

28. nov., na dan delavskega praznika, so uprizorili Langmannovega „Jerneja Turazerja“. Lepše predstave v celi sezoni nismo doživeli, kot je bila ta. Igravci so vsi do zadnjega igrali krasno, na čelu jim g. Dragutinović (Turazer) in g. Verovšek (Dolfe).

FINSKO GLAVNO MESTO HELSINGFORS.

S tem so pokazali, da znajo ceniti delavstvo, pa saj tudi igra sama zasluži, da se res igra. Jernej Turazer je vodja štrajka in s svojimi sobrati trpi glad. A barvarski mojster Klepel, star don Juan, ga v tej bedi po hudem boju z denarjem podkupi, da pričuje proti svoji sodelavki Mariji Zarnikovi. Toda kazen božja ga zadene: umrjeta mu oba otroka: in on se sam izroči sodišču. Misel igre je jako markantno izražena, Vsaka krivica zahteva kazen. V tej drami je narisal pisatelj vso delavsko bedo, vse gorje, ki tlači delavskega trpina. Nekako temno je v celi igri, gledavec čuti sam, kako trpi proletarec, vidi pred seboj žive stroje, ki so se slednjim vendarle uprli krivici, ki se jim je godila; a zopet vidi, kako po krivdi enega samega propade pravična stvar. Med to temno in žalostno dejanje delavskega stanu je pomešana rodbinska beda in domače gorje, tudi v najožjem krogu rodbinskih vezi se nam kaže tema: ženska je tista moč, ki dovede Turazerja do nesrečnega koraka, ki je njemu in njegovim sobratom propast. Ne pomaga jim potem nič vse jadikovanje, ves jok; storjena krivica zahteva maščevanje. In ne samo oni so tu nesrečni, ki so se sami udeleževali borb za življenje, ki so se sami pehali za skorjico kruha, a še drobtinice niso dobili, tudi nedolžni otročiči trpé in njihova beda še bolj otemnuje to sliko. Nedolžni otroci se pokoré, in ne vedó zakaj. Gledavec si nekako oddahne, ko čuje malega Jernejčka, ki leži bolan in govori otročje naivno o veverici in o svojih igračah. A takoj nato se začuje tenak glas: „Oče, kruha, kruha!“ Ironija zveni iz prizora, ko zapeljuje Klepel Turazerja h krivici, kazoč mu na svojega otroka. Turazer se je pregrešil nad svojim otrokom, a bil je tudi z otrokom kaznovan.

Jernej Turazer je živo zajet iz življenja. Langmann je Hauptmannov učenec in s to igro je pokazal realistično, kaj je socialna moč. Langmann je postavil s Turazerjem spomenik novodobnemu delavstvu in njegovi bedi.

12. decembra se je ob 150. rojstnem dnevu Linhartovem igrala njegova „Županova Micika“. Ker govorimo na drugem mestu o tej igri, povemo tukaj le, da bi se nam bolj prikupila Linhartova izvorna igra, kot pa modernizirana in popravljena. K tej slavnostni predstavi je spisal g. Govekar predin poigro; popolnoma šablonsko nastopajo v nji Zois, Vodnik in Linhart. Kakor so pa šablonske osebe, takšna je tudi pred- in poigra. Precejšnja rutina in lahek efekt, vsebine malo. „Županovo Miciko“ so ponavljali 7. februarja popoldne.

21. februarja se je igrala Tolstega „Moč teme“. Igra nam je znana že izza lanske sezone. Letos so uprizorili tudi prvo sliko v 4. dejanju, ki so jo lani izpustili. To igro si je izbrala gospa Avgusta Cerar-Danilova kot častni večer za 20letnico svojega delovanja pri slovenski Taliji. Sliko te odlične naše igravke prinašamo v listu

Ga. Danilova je nastopila prvič 24. jan. 1886. kot gospodična Gusti Gostičeva v starem gledišču v vlogi Ane v „Požigalčevi hčeri“. Prvotno je bila naivka in sentimentalka, a kakor vsak slovenski igravec, ki mora biti nekak „univerzalni ženij“, je morala ona že kot mlado dekle nastopiti v damskih karakternih vlogah. V teku časa se je pa razvila in danes je najboljša Ksantipa in seriozni karakter slovenske drame. Od humoristike do tragične junakinje, vso to trnjevo pot je prehodila vztrajno in neutrudno, zato se ji je izkazalo slovensko občinstvo tudi hvaležno in ji poklonilo nebroj šopkov in daril. Da igravec, ki igra vsako leto štirideset vlog, ne more biti povsod dober, je jasno. A kjer je bila ga. Danilova v svojem elementu, tam je pokazala vso silo svojega talenta. Njene najboljše vloge so: Helena Alving („So že zopet tu“), Katja („Trhli dom“), Elizabeta („Marija Stuart“), Janeta („Rdeči talar“) in Anisja („Moč teme“) Slovensko gledišče je lahko ponosno nanjo, kajti dvajset let biti „slovenski igravec“, to govori več kot cele knjige.

Adolf Robida.